

Miejskie transformacje. Ogród Sztuki Urban transformation. Garden of Art

Natalia Malinga
WA Politechnika Poznańska

Słowa kluczowe: architektura, projektowanie, mimesis, nowy regionalizm

Keywords: architecture, designing, mimesis, new regionalism

Streszczenie

Budynek Małopolski Ogród Sztuki wzniesiony został zgodnie z projektem wykonanym przez Ingarden & Ewy Architects, nagrodzonym w konkursie SARP w 2005. Myślą przewodnią konkursu było wykreowanie przestrzeni, która ma służyć „sztuce o wielu twarzach”, a tak że pełnić funkcje edukacyjną i popularyzującą aktywne uczestnictwo w odbiorze dzieła sztuki. Inspiratorem tego pomysłu był Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie w osobie dyrektora Krzysztofa Orzechowskiego, a inicjatywę przejął ówczesny Marszałek Województwa Małopolskiego, Janusz Sepioł, z wykształcenia architekt i historyk sztuki. Realizacji tego pomysłu sprzyjała lokalizacja obiektu w bliskości jednej z bardziej uczęszczanych ulic Krakowa (ul. Karmelicka) oraz Biblioteki Wojewódzkiej przy ulicy Rajskiej. MOS zajął miejsce dawnej, austriackiej ujeżdżalni koni i stąd zaleceniem konserwatorskim było zachowanie tej budowli, jej adaptacja do nowych funkcji i zadań kulturowych w mieście. Jednak na oddanie do użytku zwycięskiego projektu trzeba było czekać osiem lat. Budowa ruszyła dopiero w 2010 i uroczyste oddanie obiektu nastąpiło w październiku 2012. MOS to dla projektantów gra kontekstualna pomiędzy „mimesis a abstrakcją”. To forma, która może być odpowiedzią na propozycję Kennetha Framptona nazwaną krytycznym regionalizmem.

Abstract

The building of the Małopolska Garden of Arts (MGA) has been constructed according to a competition-winning (Union of Polish Architects, SARP 2005) design by Ingarden & Ewy Architects. The initiative of establishing a new cultural institution in Kraków was proposed a year earlier by K. Orzechowski, Director of the Juliusz Słowacki Theatre and J. Sepioł, the Marshal of the Małopolska Region at the time.

One wing of the building holds an arts and media library, with multimedia books and music, while the section standing on the opposite site has been developed by the theatre, and it is equipped with a multifunctional events hall. The new hall – operating, as a studio theatre, conference room, concert hall, and a venue for banquets and exhibitions – holds retractable stages for 300 people. State-of-the-art stage technology is present overhead: fixed on hoists and cranes to the steel ceiling girders. This allows dramas and concerts to be performed, and exhibitions, film screenings, symposiums, conferences, art auctions, fashion shows, and many more events to be held. Altogether, the space of about 4300 sq. m houses a theatre together with a cosy cinema with 98 seats, a café, and premises for the organization of educational, art-related activities.

The form of the building is a contextual game between “mimesis and abstraction”. In practice, this means that the building is by no means a simulacrum of the context, but rather draws inspiration from the code of contextual forms by making references to the geometry of the roofs and tissue of the neighbouring structures applied to the abstract geometrical compositions of the façades.

Transformacje przestrzeni miejskiej następują w różnych miastach europejskich w dążeniu do szerszego otwarcia na globalne przepływy kapitału, gospodarkę opartą na wiedzy i czerpiącą profity z rozrywki i kultury.

19 października 2012 od było się uroczyste otwarcie Małopolskiego Ogrodu Sztuki (MOS). W 2005 projekt tego obiektu został wyłoniony w konkursie SARP na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej przebudowy kamienicy przy ul. Rajskiej 12 w Krakowie. Myślą przewodnią konkursu było wykreowanie przestrzeni, która ma służyć „sztuce o wielu twarzach”, a tak że pełnić funkcje edukacyjną i popularyzującą aktywne uczestnictwo w odbiorze dzieła sztuki.

Inspiratorem tego pomysłu był Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie w osobie dyrektora Krzysztofa Orzechowskiego, a inicjatywę przejął ówczesny Marszałek Województwa Małopolskiego, Janusz Sepioł, z wykształcenia architekt i historyk sztuki. Realizacji tego pomysłu sprzyjała lokalizacja obiektu w bliskości jednej z bardziej uczęszczanych ulic Krakowa (ul. Karmelicka) oraz Biblioteki

Wojewódzkiej przy ulicy Rajskiej. MOS zajął miejsce dawnej, austriackiej ujeżdżalni koni i stąd zaleceniem konserwatorskim było zachowanie tej budowli, jej adaptacja do nowych funkcji i zadań kulturowych w mieście. Jednak na oddanie do użytku zwycięskiego projektu trzeba było czekać osiem lat. Budowa ruszyła dopiero w 2010 i wywołała poruszenie wśród społeczności lokalnej.

MOS, nazywany przez niektórych Krakowskim Centrum Pompidou, zwraca uwagę oryginalną architekturą. Powstała ona w wyniku, niestosowanego dotąd w Krakowie, zestawienia szkła i tradycyjnych materiałów takich jak drewno i cegła. Innowacyjność tego rozwiązania oraz niekonwencjonalne ukształtowanie nowego obiektu powodują, że pozbawiony wyrazu kwartał miejski zyskał indywidualną jakość. Powstało to, co w architekturze i urbanistyce nazywane jest *miejscem*, czyli to, gdzie człowiek przeżywa swoje wartości i swoje istnienie¹. W wyobraźni człowieka przestrzeń jest miejscem, a czas okazją. Zapewnić miejsce, to artykułować wyznaczniki przestrzeni, sprawić, by wszystkie drzwi zapraszały, nadać wyraz każdemu oknu².

Dla Krzysztofa Ingardena forma architektoniczna MOS to gra kontekstualna pomiędzy „mimesis a abstrakcją”. To forma, która może być odpowiedzią na propozycję Kennetha Framptona nazwaną krytycznym regionalizmem³. Frampton zauważył bowiem, jak niebezpieczny może być pęd do „nowoczesności” w krajach post socjalistycznych. Jego propozycja to architektura, która nie tylko będzie odpowiadać współczesnym wymogom, ale także będzie przynależała do swojego regionu, co można osiągnąć poprzez materiał, formę oraz respektowanie uwarunkowań geograficznych i kulturowych. Nie chodzi tu jednak o powielanie wzorów architektury tradycyjnej ani poszukiwania stylów narodowych, lecz o pogodzenie wpływów uniwersalnej cywilizacji z tym co charakterystyczne dla danego miejsca. Potrzebna jest, jak chcą Alexander Tzonis i Liane Lefaivre, alternatywa dla modernizmu i postmodernizmu⁴.

Jak zatem w tym kontekście rozumieć pojęcie *mimesis*? Być może pomysłodawcą nie chodziło li tylko o starożytną kategorię estetyczną, a Akademię Platoniąską w platanowym gaju Akademos. Tam w symbiozie z Naturą wiedziona były filozoficzne dysputy przez wybitne umysły świata antycznego. Może to przypomnienie, iż ulica Rajska prowadziła w przeszłości do rajskiego ogrodu, który istniał w miejscu, gdzie powstały później Zakłady Tytoniowe. Metaforą tegoż ogrodu są tu rabatki z nasadzoną zielenią niskopienną. Dominantą tej przestrzeni jest klon, który „przebija” się przez otwór w dachu ogrodu. Artefakt i Natura wchodzi tu we wzajemną, złożoną relację, przenikają się i uzupełniają. *Mimesis* pozostaje tu tylko w pozornej sprzeczności z framptonowskim pytaniem: „Jak być nowoczesnym i jednocześnie ożywiać starą cywilizację będącą częścią cywilizacji uniwersalnej?”⁵.

Należy zatem „krytycznie adoptować” nowoczesność o nie zaprzeczalnych wartościach uniwersalnych, uwzględniając geograficzny kontekst budynku, ale nie chodzi tu o bezpośrednie nawiązywanie do „folkloru”, ale o klimat, światło, topografię i „miejscowe formy tektoniczne”.

Oprócz przestronnych przestrzeni ekspozycyjnych MOS dysponuje także salą kinową na 98 miejsc i wielofunkcyjną salą widowiskową dla 300 osób. Sala ta może być dostosowywana do zmieniających się potrzeb użytkowych, m.in. spektakli teatralnych, baletu nowoczesnego, koncertów, wystaw, konferencji, aukcji sztuki, pokazów multimedialnych oraz zajęć edukacyjnych i terapii przez sztukę.

MOS związany z Teatrem im. J. Słowackiego ma być także regionalnym centrum kultury teatralnej, ośrodkiem współczesnych form teatralnych i parateatralnych. W skrzydle od ulicy Szujskiego zorganizowano mediatekę-artetkę, nad którą będzie czuwać Wojewódzka Biblioteka Publiczna.

Projekt został sporządzony metodą *form-making* przy pomocy cyfrowych narzędzi projektowania. W tej metodzie proces projektowania nie odbiega od konwencjonalnego wzorca, a narzędzia cyfrowe ułatwiają tylko projektantowi przedstawienie swojej wizji twórczej. Procesy informatyczne są podporządkowywane zamierzeniom twórczym architekta i wykorzystywane w przygotowaniu projektu do

¹ Por. H. G. Gadamer, *Rozum, słowo, dzieje*, Warszawa, 1979, s. 47.

² Por. A. van Eyck w: Ch. Jencks, *Ruch nowoczesny w architekturze*, Wyd. Art. i Film., Warszawa 1987, s. 440.

³ Patrz: K. Frampton, *Toward a Critical Regionalism. Six Points for an Architecture of Resistance*, w: H. Foster (red.), *The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*, Bay Press, London 1983, s. 16–30.

⁴ Por. A. Tzonis, L. Lefaivre, *The Grid and the Path way*, w: *Architecture in Greece*, no 5, Athena 1981, s. 176–182.

⁵ K. Frampton, op. cit., s. 18.

realizacji. Szczególnie przydatna jest wtedy asocjatywność geometrii, czyli zdolność wiernego przekazywania danych z jednego przypadku do następnego, pozwalając powielać poszczególne rozwiązania projektowe w powtarzających się sytuacjach rysunkowych. Cyfrowe środowisko rysunku (Draft) systemu CAD umożliwia dziś także automatyczne tworzenie asocjatywnej dokumentacji na podstawie pojedynczych elementów i większych sekwencji projektu.

Inwestycja ta wraz z wyposażeniem sceno-technicznym pochłonęła około 47 mln zł (projekt współfinansowany ze środków UE w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013).

BIBLIOGRAFIA

- [1] H. G. Gadamer, *Rozum, słowo, dzieje*, Warszawa, 1979, s. 47.
- [2] Ch. Jencks, *Ruch nowoczesny w architekturze*, Wyd. Art. i Film., Warszawa 1987.
- [3] K. Frampton, *Toward a Critical Regionalism. Six Points for an Architecture of Resistance*, w: H. Foster (red.), *The Anti -Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*, Bay Press, London 1983.
- [4] A. Tzonis, L. Lefaivre, *The Grid and the Path way*, w: *Architecture in Greece*, no 5, Athena 1981, s. 176–182.